

УДК 94 (477) 19 (092)

ББК 63.3 (4УКР) 43

Ігор КОВАЛЬ

УЧАСТЬ ВИЗНАЧНИХ УКРАЇНСЬКИХ АРХЕОЛОГІВ У ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАННЯХ (1914–1920 рр.)

У статті проаналізовано участь визначних українських археологів – Володимира Гребеняка, Івана Борковського, Ярослава Пастернака, Івана Старчука – у національно-визвольних змаганнях у часи Першої світової війни (1914–1918 рр.), а також їхній бойовий шлях у складі Української галицької армії. З'ясовано вплив суспільно-політичних і військових процесів 1919–1920 рр. на формування їхнього наукового світогляду, відданості українській національній ідеї.

Ключові слова: армія, археологія, визвольні змагання, війна, Україна, Чехословаччина.

Історія українського війська знає як розпач поразок, так і героїчні сторінки, геніальних воєначальників, приклади самопожертви, складені на вітар своєї Вітчизни рядовими вояками, офіцерами й генералами. Але жоден інший народ у світі не має у своїх військових анналах чогось подібного до історії Українського січового стрілецтва, яке витворило у вирі бойових дій творчість, представлену роботами науковців, мистців, письменників, поетів і композиторів. Відомий український художник, колишній січовик Едвард Козак згадував: “Усусуси (Українські Січові Стрільці) були якимсь іншим військом, якого не було більше на світі... Військо, попереду якого йшли як генерали – поети...”¹

В українській історіографії і публіцистиці вже зроблено конкретні спроби проаналізувати поетичну творчість стрілецтва. Так, професор Львівського університету Тарас Салига уклав антологію стрілецької поезії і зробив її глибокий літературознавчий аналіз². Визначний письменник сучасності Роман Іваничук охарактеризував феномен стрілецької пісні³. Опубліковані й перші розвідки про долю мистців – воїнів УСС⁴.

Проблемою нашого дослідження ми обрали історичну долю учасників визвольних змагань українського народу (1914–1920 рр.), які зі зброєю в руках і зброєю свого ремесла – археологією та художньою творчістю формували національний державотворчий процес у першій чверті ХХ століття.

Доля їм судила щасливу мить. Бо вони, здолавши всі українські голгофи Першої світової війни, а особливо Маківку й Лисоню, зійшли на науково-мистецький Парнас у Золотій Празі. Тож не випадково академік Михайло Грушевський писав 7 травня 1923 р. у листі до поета Олександра Олеся: “... доходять відомості про сі “Українські Атени” – Прагу, як там люде віддаються “наукам и искусства”, не журяться нічим”⁵.

Післявоєнна Прага була найважливішим центром української еміграції, вважає мистецтвознавець О.Федорук, бо саме тут концентрувалася суспільно-політична й культурно-просвітницька думка⁶. Перший президент Чехословацької республіки Томаш Масарик й уряд Е.Бенеша, будучи вірними слов'янським симпатіям, з прихильністю прийняли інтернованих січових стрільців і воїнів Української галицької армії на своїй батьківщині, надавши українській академічній громаді вільні можливості навчатися у вищих школах Праги, Брно, Пшибрама.

Згодом у Чехословаччині постали суто українські навчальні заклади – Український вільний університет (УВУ), Педагогічний університет у Празі й Українська господарська академія в Подебрадах. Тому справедливо відзначав у своїй монографії організатор Музею визвольної боротьби Симон Наріжний: “Прага була дуже важливим осередком українського культурного життя й наукової діяльності взагалі”⁷.

Незважаючи на те, що у вітчизняній історіографії, присвяченій духовному життю Січового стрілецтва, нагромаджена досить значна бібліографія, висвітленню питання участі українських археологів у цій військовій формації не знайшлося місця⁸. Однак важливим для розвитку археології на теренах Галичини є вивчення наукової спадщини дослідника старожит-

ностей Володимира Гребенюка (1892–1915). Після започаткування Михайлом Грушевським археологічної студії в Науковому товаристві імені Шевченка у Львові молодий археолог подавав серйозні надії в становленні своєї професійної майстерності. Уже в студентські роки він опублікував наукову працю про пам'ятки ранньозалізного часу в Галичині⁹, зробив ґрунтовне узагальнення з проблем скіфської археології¹⁰, усіляко пропагував ідею збереження національних пам'яток історії українського народу в тогочасній галицькій періодиці¹¹. Захищаючи в складі Легіону УСС Галичину від Брусиловської навали, він загинув у 23-річному віці в бою під Галичем 7 червня 1915 р.

Відомий історик Степан Томашівський відгукнувся про трагічну загибель свого молодшого колеги такими словами: “Українська нація стратила в сім молоденькім вояку вже не кандидата на якусь там величину, а вже готову розцвітаючу індивідуальність, на місце якої може й за ціле людське покоління не знайде рівного кандидата на його місце”¹².

Один із найвидатніших українських археологів ХХ ст. Ярослав Пастернак (1892–1969) був мобілізований на Першу світову війну в складі 41-го піхотного полку австрійської армії. За його плечима вже були розкопки пам'ятки трипільської культури в с. Більче-Золоте на Тернопільщині (1913), досвід етнографічної та музейної праці, публікації в добре знаному на Галичині науковому журналі “Ілюстрована Україна”. Тому й на фронті дослідник не полишав своїх наукових зацікавлень.

Як справедливо відзначив львівський архівознавець Тарас Романюк – “де б Пастернака не заносили воєнні лихоліття, – чи то на італійський фронт, чи у військовий шпиталь у чеському місті Брно, а потім знову на фронт румунський, чи Катеринослав на півдні України – всюди його супроводжувало непогамовне бажання студіювати, читати, збирати пісні, оглядати музеї, пам'ятки архітектури та народного побуту”¹³.

Листування вченого з воєнного періоду засвідчує жадобу, з якою він прагнув повернутися до наукової діяльності. У листі, написаному 18 січня 1917 р. з батькового приходства в с. Зіболки Жовківського повіту до голови НТШ у Львові Кирила Студинського, дослідник зауважив: “Без книжок чоловік дичіє в полі та щиру спрагу відчуває вернути до давнішого, культурного заняття”¹⁴.

“Моїм найголовнішим, задушевним бажанням єсть вернути якнайшвидше до поважнішої наукової праці, в якій бачу свою властиву, самотню ціль. Та чоловік стріляє, Господь кулі носить”¹⁵, – з болем звертався Я.Пастернак у листі до В.Гнатюка. У кривавому протистоянні над річкою Соча на південних кордонах Габсбурзької імперії Я.Пастернак був тяжко поранений. Три місяці лікувався в моравському місті Брно. Навіть у такий критичний для свого здоров'я час він не оминав нагоди збагатити знання – відвідував музеї, пам'ятні історичні місця, вивчав наукову літературу. Коли організм переборов кризу, учений побував у музеях Трієста й Брно, оглянув твердиню Шпільберг, з іменем якої пов'язані яскраві сторінки українського національно-визвольного руху минулого століття¹⁶.

Одразу ж після перемоги українського війська 1 листопада 1918 р. у Львові Я.Пастернак добровольцем вступив у ряди Української галицької армії. Військова звитяга українського патріота особливо розкрилася в січневих боях 1919 р. за місто Жовкву. Я.Пастернака призначили амуніційним референтом 7-ї Львівської бригади УГА. Разом із соратниками по боротьбі він пережив розпач поразки в ході українсько-польської війни, відступаючи на Наддніпрянщину, а потім поріджена боями й тифом стрілецька бригада перейшла Збруч, Дністер і долиною Чорного Черемоша подалася на Закарпаття, де була інтернована чехами. Декілька місяців, як згадував брат ученого Северин Пастернак, їх утримували в місті Ліберці, а пізніше – у Йозефові.

Я.Пастернак налагодив культурно-просвітницьку роботу в таборі інтернованих, організував навчання для колишніх вояків УГА, вів військовий архів, писав спогади. Наприкінці 1920 року він приступив до серйозного студіювання музейної справи. “Тепер читаю его потрохи, головню, “музейнецьке діло” і дальші глави, розбираю поволи і здаєсь мені часто, говорю при тім з Вами та плани роблю на будуче”, – ділився воскресінням своєї професійної надії Я.Пастернак у листі до вчителя І.Свенціцького¹⁷.

Сучасний дослідник Микола Мушинка так підсумовує військову епопею вченого: “Ярослав Пастернак ціле життя боровся за самостійну Українську державу, спочатку зі зброєю в руках (в рамках Української Галицької Армії), потім словом, пером, археологічною киркою”¹⁸.

У 1922 р. студіями археології в Карловому університеті в Празі у всесвітньо відомого вченого-славіста, автора монументальних праць “Слов’янські старожитності” і “Життя древніх слов’ян” Любора Нідерле він повертався до давно вимріяної науково-дослідницької роботи. Слухачами семінару з археології разом із ним були такі відомі пізніше вчені, як академіки Я.Філіп, Я.Бем, Я.Хрбіч.

Професор Л.Нідерле спрямував наукові зацікавлення свого учня з України до проблем археології давніх слов’ян і княжої доби, а для їхньої реалізації головну увагу в професійному становленні дослідника приділив лабораторній практиці в музеях Праги, заняттям консервації та реконструкції виявлених під час розкопок археологічних матеріалів.

Досвідчений спеціаліст слов’янської археології одразу ж звернув увагу на старання обдарованого українського студента. Щоб полегшити його побутові труднощі, Л.Нідерле влаштував свого учня спочатку асистентом археологічного відділу Чеського Національного музею (1922–1923), а пізніше Державного археологічного інституту в Празі (1923–1928).

Згодом Я.Пастернак розпочав самостійні археологічні розкопки. У 1924 р. він досліджував тілопальний могильник енеолітичної доби в селищі Перечин поблизу Ужгорода. Серед поховального інвентарю археолог знайшов 25 урн, прикрашених орнаментом, характерним для моравської мальованої кераміки. На основі результатів власних розкопок і детального вивчення археологічних збірок у музеях Ужгорода й Мукачєвого Я.Пастернак написав першу наукову працю з археології про молодшу кам’яну добу Карпатської України й присвятив її своєму вчителю Л.Нідерле.

Упродовж 1922–1928 рр. дослідник розкопав і вивчив 26 археологічних пам’яток на території Чехії. Особливий резонанс мали його відкриття селища унеїцької культури у Височанах, поховання з муровою керамікою в Гробцях, поселення неолітичної доби в Гнідовичах. Вагомий набуток для археологічної практики вченого дали розкопки, які він проводив упродовж трьох років в історичному районі Праги “Стржешовіце”.

Формування й наукова діяльність у Празі археологів Я.Пастернака, І.Борковського, О.Кандиби, Л.Чикаленка та В.Щербаківського дали підставу професорові Л.Крушельницькій говорити про науковий феномен Празької школи української археології¹⁹.

Всесвітню славу археологу з України принесли розкопки, які проводились у 1925–1928 рр. на середньовічному городищі “Градчани” у Празі. Тоді, з ініціативи Т.Масарика, постало питання про будівництво президентської канцелярії на місці старого замку. Археологічна комісія, утворена згідно з розпорядженням президента, склала програму широкомасштабних розкопок, а керівництво ними доручила Я.Пастернаку. Дослідження “Градчан” стало загальнонаціональною справою. Чеський уряд щорічно виділяв із бюджету півмільйона крон, аби щоденно на розкопках утримувати до 100 робітників.

Першим важливим відкриттям на “Градчанах” стало виявлення найдавнішого будівельного періоду зі слідами помешкань IX століття. Цим підтвердилися свідчення чеських літописців й арабських авторів, що кам’яне будівництво на празькому княжому городищі було започатковане справді святим Вацлавом (загинув у 929 р.). На великому просторі княжого града знайдено в різних місцях три одночасні фази спорудження середньовічних оборонних укріплень. Виявивши рідкісний тип нерухомих археологічних пам’яток – дорогу з романської доби, учений зробив ще два унікальні відкриття: розкопав фундаменти романських костелів з XI та XII ст. Обидві споруди сполучалися підземними мурованими переходами, під долівкою яких були поховані середньовічні чеські священики з їхніми родинами²⁰.

Сенсаційний відголос мали й розкопки кладовища XVI–XVII ст. біля костелу на “Карловому наместі”. У могилах було досліджене поховання багатих городян Праги з коштовними предметами християнського культу, зокрема, золотими хрестами та медальйонами²¹.

За успішно проведені дослідження Я.Пастернак одержав похвалу з Канцелярії президента Чехословацької республіки Т.Масарика й від Державного археологічного інституту;

мерія столиці запропонувала йому прийняти чеське громадянство та, як перший крок до цього, надала вченому громадянство в Празі.

Перед уславленим археологом відкрилася блискуча наукова кар'єра. Йому пропонували високі посади в чеських установах, у т. ч. і завідування кафедрою в Карловому університеті. Але Я.Пастернак у 1928 р. повернувся в Україну, до Львова, звідки розпочалася його "Галицька Троя" на Крилоському городищі в 1934–1941 рр. Відкриття в княжому Галичі принесли вченому всесвітню славу.

Справу Я.Пастернака в Празі продовжив його товариш Іван Борковський (1897–1976), який народився в с. Чортовець сучасного Городенківського району Івано-Франківщини.

Формування національного світогляду І.Борковського в роки Першої світової відбувалося невіддільно від наростання військових і суспільно-політичних процесів як на західноукраїнських землях, так і на Великій Україні. Покликаний на військову службу до австро-угорської армії, він брав участь у боях на італійському фронті. За проявлений героїзм був нагороджений великою срібною медаллю "За хоробрість" і "Карловим військовим хрестом". Після проголошення ЗУНР командирські якості І.Борковського, його особиста мужність і здібності прислужилися українській визвольній справі на Сихівському напрямку українсько-польського фронту. Прикарпатському дослідникові Я.Левкуну вдалося на основі численних спогадів учасників бойових дій і даних архівних документів показати його персональну роль та очолюваного ним військового підрозділу в Чортківській офензиві, коли в ході наступальної операції під Чортковом було взято в полон 150 польських вояків, бойове обмундирування та зброю²². Під час боїв з військами більшовиків та армією білогвардійського генерала А.Денікіна І.Борковський як парламентарій приїжджав до штабу керівника українських анархістських формувань Нестора Махна²³.

Свій бойовий шлях І.Борковський завершив у званні чотаря УГА разом з 5-ю Херсонською дивізією (бригада А.Кравса), проходячи рідним Покуттям на довічну еміграцію в Чехословаччину, де українські солдати були інтерновані в Йозефові та Ліберці. Значний вплив на формування його відданості національній ідеї справили командири УГА О.Греков, М.Тарнавський, А.Шаманек, А.Кравс²⁴.

Прибувши до Праги, молодий український патріот здобув історичну й археологічну освіту в Українському вільному університеті та Карловому університеті й цілковито зайнявся вивченням слов'янських старожитностей, дослідженням середньовічних пам'яток на Празькому Граді, зокрема тих, що розкривали маловідомі сторінки ранньохристиянської історії та храмової архітектури Чехії. За вагомий внесок у дослідження археологічних пам'яток Празького Града й ранньослов'янських культур Східної Європи його було обрано академіком Чеської академії наук²⁵.

Активну участь у визвольних змаганнях українського народу брав і незаслужено забутий, а тому сьогодні мало znаний навіть в академічному середовищі археолог-мистецтвознавець Іван Старчук (1894–1950). У серпні 1914 р. його мобілізували до українізованих формувань австрійської армії. В одному з боїв, які вела Українська галицька армія, І.Старчука було важко поранено, унаслідок чого він утратив око. На науковому поприщі вчений збагатив вітчизняну археологію своїми розкопками на городищі літописного Пліснеська й кількома монографічними узагальненнями, присвяченими висвітленню пам'яток мистецтва Галицько-Волинської Русі, які, на жаль, ще й досі зберігаються в рукописах, а не є опублікованими²⁶.

Варто зауважити, що приклад визначних українських археологів був примножений ученими-патріотами в наступні десятиліття, позначені не менш напруженою боротьбою за визволення України. У цьому плані, особливо показовими стали бойові змагання українців Закарпаття в 1938–1939 рр., спрямовані на встановлення своєї незалежної держави – Карпатської України. Старше покоління дослідників, до якого належав археолог Я.Пастернак, узяло до рук замість зброї Слово. У цей період у різних наукових виданнях і науково-популярних часописах з'явилася серія його статей, у яких на базі археологічних джерел розкрито найдавнішу історію Закарпатської України, споконвіку невід'ємної частини слов'янського етнічного масиву²⁷.

Одним із найталановитіших археологів української діаспори міжвоєнного періоду був Олег Ольжич-Кандиба (1907–1944), якого вважали в тогочасному науковому світі авторитет-

ним дослідником і знавцем культур мальованих керамік неолітичної Європи, обрав у національно-визвольній боротьбі революційний напрям, за що був закатований гестапівцями в концтаборі Заксенхаузен.

Таким чином, можна зробити висновок, що українська нація, намагаючись відновити свою державність у визвольних змаганнях 1914–1920 рр. і зазнавши в них невдачі, виявила всьому світові яскраву рису своєї ментальності, а саме – у найнесприятливіші моменти історії піднести науку до висот національного духу й творчості.

Побратими українських митців – учені-археологи не зневірилися через трагічну розв'язку стрілецької епопеї. Усі вони – В.Гребеняк, Я.Пастернак, І.Борковський, О.Кандиба, І.Старчук – освітлювали будучину рідного народу з глибини лабіринтів підземних архівів України. Діяльність української наукової і творчої інтелігенції в Чехії піднесла роль українства серед європейських народів.

1. Козак Е. Генерал – поет / Е. Козак // Просвіта. – 1990. – № 12. – С. 4.
2. Салига Т. І зорі на небі вмивались сльозами / Т. Салига // Стрілецька Голгофа. – Львів : Каменяр, 1992. – С. 6–20.
3. Іваничук Р. Стрілецька пісня / Р. Іваничук // Ой у лузі червона калина. – Львів : Світ, 1990. – С. 5–6.
4. Яців Р. Один із Пресової Кватири / Р. Яців // Літопис Червоної Калини. – 1991. – Ч. 1. – С. 35–38.
5. Листування Михайла Грушевського. – К. ; Нью-Йорк ; Торонто ; Львів. – Т. 1. – 248 с.
6. Федорук О. Микола Бутович. Життя і творчість / О. Федорук. – К. ; Нью-Йорк, 2002. – 51 с.
7. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939 / С. Наріжний. – К., 1999. – С. 72–73.
8. За волю України. Історичний збірник УСС. 1914–1964. – Нью-Йорк, 1967. – С. 557–571.
9. Гребеняк В. Нові археологічні нахідки на території Східної Галичини / В. Гребеняк // Записки НТШ. – Львів, 1915. – Т. 122.
10. Гребеняк В. Сліди скитської культури в Галичині / В. Гребеняк // Записки НТШ. – Львів, 1914. – Т. 117. – С. 117–118.
11. Бандрівський М. Все ще недооцінений археолог Володимир Гребеняк (1892–1915) / М. Бандрівський // Постаті української археології. – МДАПВ. – 1998. – Вип. 7. – С. 79–82.
12. Томашівський С. Володимир Гребеняк. 7.VI.1915 / С. Томашівський // Діло. – 1915. – С. 4–6.
13. Романюк Т. Одинадцять листів Ярослава Пастернака до Володимира Гнатюка / Т. Романюк // Записки НТШ. – Львів, 1995. – Т. 230. – С. 453.
14. У півстолітніх змаганнях: вибрані листи до К. Студинського (1891–1941). – К., 1993. – 304 с.
15. Львівська національна бібліотека НАН України. Відділ рукописів, ф. 34, spr. 436, ark. 1.
16. Там само, ark. 3–4.
17. Національний музей у Львові. Відділ рукописів. Архівний фонд, оп. 1, spr. 521.
18. Мушинка М. Ярослав Пастернак – дослідник кам'яної історії України / М. Мушинка // Артанія. – 1996. – № 2. – С. 77.
19. Крушельницька Л. Праця українських археологів в еміграції / Л. Крушельницька // Записки НТШ. – Львів, 1998. – Т. 235. – С. 638.
20. Пастернак Я. Мої зустрічі з старовиною / Я. Пастернак // Український історик. – 1978. – № 1–3. – С. 67.
21. Пастернак Я. Середньовічні розкопки на Празькому Граді та майбутні в Крилосі / Я. Пастернак // Діло. – 1928. – № 91. – С. 2.
22. Левкун Я. І. Наукова і громадська діяльність Івана Борковського : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 “Історія України” / Я. І. Левкун. – Чернівці, 2013. – С. 10.
23. Пивоваров С. Дослідження старожитностей Чехословаччини українським археологом Іваном Борковським / С. Пивоваров, С. Семенюк // Ямгорів. – 2009. – № 16–17. – С. 104.
24. Левкун Я. Іван Борковський – січовий стрілець, чотар УГА, археолог зі світовим іменем / Я. Левкун // Воєнна історія. – 2010. – № 2. – С. 18–19.
25. Петегирич В. Іван Борковський – видатний археолог з Прикарпаття / В. Петегирич // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – 1998. – Вип. 7. – С. 86–87.
26. Филипчук М. Археологічні, мистецтвознавчі та педагогічні студії Івана Старчука / М. Филипчук // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. – Львів, 1993. – Т. ССХХV. – С. 97–103.
27. Пастернак Я. Мукачівський княжий замок / Я. Пастернак // Життя і знання. – 1938. – Ч. II. – С. 317–319; Пастернак Я. Княжими слідами по Карпатській Україні / Я. Пастернак // Літературно-науковий додаток “Нового часу”. – 1938. – 17 жовт.; Пастернак Я. “Куштановицький тип” у Східній Галичині /

Я. Пастернак // Праці Українського Історико-Філологічного товариства в Празі. – Прага, 1939. – Т. II. – С. 136–139; Пастернак Я. Найстарші часи Карпатської України / Я. Пастернак // Карпатська Україна : географія – історія – культура. – Львів : Укр. вид. ін-т, 1939. – С. 81–87.

В статті проаналізовано участь видаючихся українських археологів – Володимира Гребеняка, Івана Борковського, Ярослава Пастернака, Івана Старчука – в національно-освободительній боротьбі во время Первой мировой войны (1914–1918 гг.), а также их боевой путь в составе Украинской галицкой армии. Прослежено влияние общественно-политических и военных процессов 1919–1920 гг. на формирование их научного мировоззрения, приверженности украинской национальной идее.

Ключевые слова: армия, археология, война, освободительная борьба, Украина, Чехословакия.

The participation of the prominent Ukrainian archeologists – Volodymyr Grebenyak, Ivan Borkovskyy, Yaroslav Pasternak and Ivan Starchuk – in the national liberation contests during the First World War in 1914–1918 as well as their fighting way when being a part of the Ukrainian Galician Army is analyzed in this article. The influence of the social-political and military processes of 1919–1920 on the formation of their scientific outlook, devotion to the Ukrainian national idea is clarified.

Keywords: army, archeology, liberation contests, war, Ukraine, Czechoslovakia.

УДК 94(477/8)“1917–1918”

Євген СІНКЕВИЧ

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПРОТИСТОЯННЯ В ГАЛИЧИНІ В 1917–1918 рр.

Поразка Австро-Угорщини й Німеччини в Першій світовій війні та революційні події в Росії дали шанс поневоленим народам вибороти незалежність. Цією можливістю не могли не скористатися українці та поляки. Об'єктивно обидва народи у своєму бажанні відновити державність стали конкурентами стосовно один до одного.

Ключові слова: українці, поляки, протистояння, Галичина.

Невпинне наближення до розв'язки в ході Першої світової війни внесло кардинальні зміни в перспективи вирішення польського й українського питання. Обидва народи отримали шанс скористатися з достатньо сприятливої ситуації, коли поневолювачі знаходилися у ворожих таборах. Терени Польського Королівства після вигнання з них німцями росіян опинилися в розпорядженні держав Четверного союзу, які мали намір утворити самоврядне польське намісництво, щоб спонукати поляків до більш активної боротьби проти Росії. З цією метою вони 1916 р. видали спеціальний документ, що отримав в історіографії назву від дня підписання – “акт 6 листопада”. У ньому йшлося про створення самостійної держави на польських теренах, раніше підпорядкованих Росії. Німецьке військове командування розраховувало, що поляки масово почнуть вступати до їхніх підрозділів. Зокрема, великі сподівання були на польські легіони, що нараховували на той час понад десять тисяч вояків. У липні 1917 р. дійшло до кризи, пов'язаної з відмовою значної кількості легіонерів приймати присягу. Тому частина з них була інтернована, а інші відправлені на фронт у складі австрійських підрозділів. Юзефа Пілсудського і його найближчого соратника Казімежа Соснковського ув'язнено в Магдебурзькій¹ фортеці. Однак підготовка кадрів для подальших військових змагань з метою відродження польської державності тривала. Займався цією справою ще один соратник Ю.Пілсудського – полковник Едвард Ридз-Сьмігли.

Близьке завершення Першої світової війни та подальші події в Росії спричинили хаос, що робив непередбачуваним кожен день. Разом з тим, сам факт падіння самодержавства в Росії актуалізував питання статусу Польщі. 27 березня 1917 р. в умовах, коли терени Польського Королівства не були підконтрольні Росії, петроградська Рада робітничих і солдатських депутатів ухвалила рішення про право польського народу на самовизначення і створення незалежної